

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

д.і.н., професор Ячменіхін К. М.

«28» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Європейський досвід у сучасних освітніх практиках

Спеціальність 014 Середня освіта. Історія

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Протокол № 1 від 28 серпня 2020 р.

Розробники: **Стрілюк Олена Борисівна**, кандидатка історичних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Мета та завдання навчальної дисципліни

МЕТА – ознайомлення з сутністю, змістом шкільних інноваційних освітніх технологій в країнах Європейського Союзу, досвідом та кращими практиками їх впровадження; окреслення можливостей творчого застосування перспективного для України досвіду зарубіжних країн.

Відповідно до мети передбачається вирішення таких **ЗАВДАНЬ**:

- проаналізувати історію освітньої політики ЄС, її нормативно-правову базу та механізми реалізації;
- звернути увагу на особливості періодів розвитку шкільної освіти в Європі; інструменти посилення її ефективності та критерії Брюсселю для моніторингу розбудови державами-членами ефективною шкільної освіти;
- вивчити сучасний стан стандартизації середньої освіти в Україні;
- розглянути основні підходи щодо формування змісту шкільної історичної освіти в Європейському Союзі, виділити основні тенденції у викладанні історії в країнах ЄС;
- проаналізувати можливості Інтернету в освіті;
- визначити сутність інновацій в освіті, їх види та класифікацію;
- визначити можливості та перешкоди входження української освіти в європейський простір.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість годин:		
- лекції	20	10
- практичні/ семінарські	10	-
- лабораторні		
- індивідуальні завдання		
- самостійна робота студента	60	90

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова.

Очікувані **результати навчання** (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Європейський досвід у сучасних освітніх практиках»:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 03. Здатність активно вчитися впродовж життя й оволодівати інноваційними стратегіями навчання.

ЗК 04. Здатність виявляти ініціативу, підприємливість, генерувати нові ідеї, визначати та розв'язувати проблеми.

ЗК 05. Здатність ефективно працювати одноосібно, у складі команди і в

мультидисциплінарному оточенні.

ЗК 06. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.

ЗК 08. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ФК 01. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 04. Здатність управляти освітніми проєктами, відповідати за прийняття рішень у невизначених умовах та спрямовувати розвиток здобувачів освіти на прогрес і досягнення.

ФК 08. Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

ФК 10. Здатність до абстрактного мислення, пошуку, оброблення, аналізу та синтезу інформації з різних джерел.

ФК 11. Здатність обґрунтовано визначати роль України в загальноєвропейських та світових культурних процесах.

ПРН 01. Уміння аналізувати й розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері професійної діяльності або навчання.

ПРН 02. Розуміння значення культури як форми людського існування, здатність цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН 03. Володіння концептуальними науковими та практичними знаннями та здатністю до критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної педагогічної діяльності та/або навчанні історії.

ПРН 06. Розуміння специфіки застосування сучасних інформаційних технологій, необхідних для організації освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти.

ПРН 09. Здатність продовжувати навчання упродовж життя і вдосконалювати здобуті під час навчання компетентності з високим рівнем автономності.

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті

Усна відповідь, доповідь, виконання завдань

на практичному занятті

до 8 балів

б) самостійна робота

до 20 балів

в) виконання проєкту

до 30 балів

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями:

8 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.

7-6 балів – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких

питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

5-4 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

3-2 бали – здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.

1 бал – частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання

Шкала оцінювання ECTS			Національна шкала оцінювання	
Оцінка	Визначення	Кількість балів	Оцінка	Кількість балів
A	Відмінно	90-100	Відмінно	90-100
B	Дуже добре	83-89	Добре	75-89
C	Добре	75-82		
D	Задовільно	68-74	Задовільно	60-74
E	Достатньо	60-67		
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання	35-59
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	0-34	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	0-34

Структура та тематичний план навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Політика ЄС в сфері освіти

Тема 1. Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації

Багатоаспектність поняття «освітня політика Європейського Союзу» та його змістовні характеристики. Фактори становлення та розвитку загального освітнього простору ЄС: політичні, соціальні, економічні, педагогічні. Багатостороння взаємодія Ради Європи в сфері освіти та її розвиток у Римському договорі 1957 р. Розвиток положень цього договору щодо освіти в 60 – 70-х рр. ХХ ст. «Програма дій в галузі

освіти» 1976 р. та результати її впровадження. Період утвердження спільної європейської освітньої політики.

Маастрихтський договір. Зелена книга 1993 р. «Про європейський вимір в освіті». Біла книга 1995 р. «Викладання і навчання – на шляху транснаціональної мобільності». «Навчання в інформаційному суспільстві – план дій Європейської освітньої ініціативи, 1996 – 1998 рр.». «До Європи знань». Лісабонська стратегія та програми сприяння її успішної імплементації. Інноваційна стратегія «Європа 2020».

Джерела правового регулювання сфери освіти Європейського Союзу.

Діяльність Європейської Комісії в освітній сфері, її завдання. Напрямки роботи Генерального Директорату з питань освіти та культури. Виконавча агенція з питань освіти, аудіовізуальних засобів і культури.

Тема 2. Політика Європейського Союзу у галузі шкільної освіти

Періодизації щодо розвитку політики ЄС у галузі освіти та професійної підготовки. Період «становлення» та період «інтенсифікації». Поняття «політика ЄС в галузі шкільної освіти».

Проблема раннього закінчення шкіл (ESL). Система управління школою. Школи як середовище спільної відповідальності всіх зацікавлених сторін (шкільних лідерів, викладацького і непедагогічного персоналу, батьків, зовнішніх зацікавлених сторін).

Планування та моніторинг шкіл. Шкільний менеджмент. Співпраця в рамках освітніх систем. Вчитель – фасилітатор. Навички та компетентності вчителів. Їх стосунки з учнями та батьками. Початкова освіта вчителів та постійний професійний розвиток.

Шкільна культура. Підтримка учнів. Їх участь у шкільному житті. Інтерактивне та діалогічне викладання та навчання. Шкільні проєкти. Участь учнів у процесах прийняття рішень. Профорієнтація та підтримка. Індивідуальні та альтернативні програми навчання. Діагностичне оцінювання. Позашкільне навчання. Моніторинг учнів, що перебувають у групі ризику. Цільова підтримка.

Залучення батьків. Зв'язок та інформація. Інструменти ІКТ для підтримки спілкування з батьками (електронні щоденники, інтерактивні бюлетені, веб-сайти, тощо). Участь батьків у рішеннях, пов'язаних з навчанням.

Зацікавлені сторони. Співпраця з професіоналами та службами в різних сферах (соціальними працівниками, психологами, активістами). Мультидисциплінарні команди. Відносини між школами та громадами.

Тема 3. Європейська система середньої освіти

Сучасні моделі конструювання змісту на різних рівнях шкільної освіти в країнах Європейського Союзу. Трищаблева структурна модель загальної середньої освіти (початкова, основна, старша школа). Двощаблева модель (початкова школа + основна). Альтернативна модель. «Молодша школа не може бути неуспішною». Тривалість початкової освіти в країнах Європейського Союзу. Поділ середньої школи на основну й старшу (II і III щаблі повної середньої освіти). Тривалість навчання. Напрями середньої освіти: академічний, технологічний, мистецький, професійний. Особливості освіти III щабля. Матрикуляційні іспити. Зближення та узгодження моделей у функціональному та змістовому аспектах. Інформатизація освіти. Рівні та види освіти. Формальна, неформальна, інформальна освіта. Концепція освіти дорослих. Питання змісту освіти дорослих. Анדרогогіка. Концепція «відкритого» навчання. Європейські

дискусії щодо проблеми освіти дорослих. Міжнародна стандартна класифікація освіти. Поняття: «освітні стандарти», «стандартизація». Головна мета запровадження стандартів. Елементи типової моделі освітнього стандарту в країнах ЄС. Приклади освітніх стандартів у деяких окремих країнах ЄС.

Змістовий модуль II. Інноваційні освітні технології

Тема 4. Інновації в освіті

Сутність інновацій. Їх класифікація. Інноваційний заклад освіти. Інноваційний потенціал педагога. Інноваційне середовище. Теорія і практика розвитку інноваційних процесів у країнах Європейського Союзу.

Інновації та освіта для сталого розвитку. Головні принципи сталого розвитку. Його ключові завдання. Комплекс дій, спрямованих на досягнення сталого розвитку. Роль людини у сталому розвитку суспільства. «Індекс людського розвитку». Індикатори сталого розвитку. Основні міжнародні документи щодо сталого розвитку. Поняття освіти для сталого розвитку. Головні інструменти впровадження освіти для сталого розвитку. Її зміст. Зміни в навчальному процесі. Екологічна освіта.

Сексуальна освіта. Стосунки між статями. Комфортні та безпечні умови для спілкування поколінь у родині та у школах.

Підтримка підприємництва та інновацій. Альянси знань. План дій в галузі цифрової освіти. Цифрова освіта: навчання, викладання, оцінка.

Тема 5. Хмарні технології в освіті: перспективи впровадження та використання

Інтернет: мобільний, бездротовий, підключений. Інтернет сьогодні: переваги та ризики.

Інформаційні хмари та навчання. «Серверні ферми». Причини використання хмарних технологій. Сфери використання хмарних технологій: створення нових додатків і послуг, створення та зберігання резервних копій, розміщення в Інтернеті веб-сайтів та блогів, стрім аудіо та відео, аналізування даних й прогнози на їх основі. Переваги використання хмарних технологій: вартість, швидкість, глобальне масштабування, продуктивність, надійність.

Використання хмарних сервісів Google. Google Apps та їх переваги. Мета використання сервісів. Меню доступу до сервісів. Реєстрація персонального облікового запису (акаунта). Пошуковий сервіс Google. Сервіс спеціалізованого пошуку Google Книги. Google Клас. Google Академія. Профіль науковця в Google Академія. Поштова служба Gmail. Електронне сховище даних Google Диск. Офісний пакет (Google Документи, Таблиці, Презентації). Сервіс для проведення он-лайн опитувань. Google Форми. Сервіси для створення списків розсилки та груп обговорень Google Групи. Сервіси підтримки комунікації Hangouts. Сервіси для створення блогів Blogger.

Тема 6. Виклики XXI століття європейським системам освіти

Полікультурна освіта. Європейська довідкова система ключових компетентностей для навчання впродовж життя. Забезпечення рівного доступу до ІКТ. Модель освітніх індикаторів. Мовна політика ЄС. Створення єдиного європейського простору, формування «європейської ментальності» та європейської громадянськості.

Інтеркультурна освіта.

Викладання історії в країнах ЄС: проблеми та виклики. Ухвалення парламентською асамблеєю ЄС «Рекомендацій щодо вивчення історії в Європі» (1993 р.). Реалізація Радою Європи проєктів «Вивчення і викладання історії XX століття у Європі» (1998 р.); «Європейський вимір у викладанні історії» (2002 р.); «Образ іншого» (2006 р.). «Рекомендації Res (2001 р.) 15 про викладання історії в XXI столітті в Європі, ухвалені Комітетом Міністрів 31 жовтня 2001 р. на 771-ому засіданні заступників міністрів».

Поглиблення гуманізації шкільної історичної освіти. Історія повсякдення. Усні свідчення. Гендерна проблематика та відносини статей. Формування гендерної ідентичності та утвердження моделі гендерної поведінки, що відповідає цінностям сучасного демократичного суспільства. Переорієнтація політичної історії на історію політики. Зміна акцентів при 10 характеристичі історичних постатей: негативні та позитивні риси, фактори, що впливали на прийняття доленосних історичних рішень.

Багатоперспективність (багаторакурсність) при викладанні історії. Походження терміну. Мета багатоперспективності. Суб'єктивний характер історичних оцінок. Теоретичне бачення проблем історії. Відмова від примітивного «чорно-білого» бачення. Відбір аргументів різних осіб і груп, що втягнуті в процес, або різних історичних подій. Оцінювання поглядів, ідей осіб, що надали інформацію. Відбір подібного та відмінного в різноманітних свідченнях про проблему. Обробка суперечливих доказів і свідчень того, що відбулося.

Мультикультурність як основа історичної свідомості. «Європейський вимір освіти». Відмова від поділу на національну та універсальну історію. Вивчення культурної спадщини, що демонструє взаємний позитивний вплив різних культур. Відмова від «героїчного пафосу». Акцент на проблемах рівноваги загальнолюдських, європейських, національних та етнорегіональних цінностей. Формування в учнів здатності до міжкультурного діалогу.

Інтернет-ресурси для вивчення та викладання історії. Histography: повна хронологія від великого вибуху до сучасності. Historypin: найбільший віртуальний музей. Процес відбору й оцінки вірогідності інформаційних джерел та самої інформації. Методика критичного аналізу та міжкультурний підхід в тлумаченні фактів. Розвиток критичного мислення.

Проєкти співробітництва й підтримки між школами з тематики, пов'язаної з історією Європи.

Тема 7. Роль Інтернету в освіті

Інформатизація освіти. Основні способи пошуку інформації. Вказання адреси веб-сторінки. Переміщення за допомогою гіперпосилань. Використання спеціальних інструментів пошуку: добірка посилань, пошуковий каталог, простий пошук, розширений пошук, контекстний пошук. Пошукові системи та правила успішного пошуку інформації. Метапошукова система. Захист даних в Інтернеті.

Ефективність медіа в навчанні. Традиційні медіа: телебачення, преса, радіо, зовнішні носії. Новітні медіа: Інтернет-медіа, мобільні технології, інші креативні технології. Соціальні медіа: універсальні та професійні. Академічні або дослідницькі соціальні мережі. Тематичні блоги. Фото/відео/аудіо шерінг, лайвкастінг. Соціальні вкладки та новини. Підкасти. Геосоціальні мережі.

Інтернет-курси, тренінги. Вебінари як нова освітньо-комунікаційна технологія.

Класифікація вебінарів. Основні функції. Ефективні моделі.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	включно з					усього	включно з				
		л	пр	лаб	інд	срс		л	пр	лаб	інд	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації			2			5						10
Тема 2. Політика Європейського Союзу у галузі шкільної освіти		2				5		2				10
Тема 3. Європейська система середньої освіти		2				5		2				10
Разом за змістовим модулем 1		4	2			15	21	4				30
Змістовий модуль 2.												
Тема 4. Інновації в освіті		8	2			15		2				20
Тема 5. Хмарні технології в освіті: перспективи впровадження та використання		6	2			10		2				10
Тема 6. Виклики XXI століття європейським системам освіти			2			10		2				10
Тема 7. Роль Інтернету в освіті		2	2			10						10
Разом за змістовим модулем 2		16	8			45		6				50
Усього годин		20	10			60	90	10				90

Теми практичних занять¹

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Освітня політика Європейського Союзу	2
2.	Виклики XXI століття європейським системам освіти	2
3.	Предметні можливості Інтернету в освіті	4
4.	Інновації в освіті	2
	Усього годин практичних занять	10

Самостійна робота

№	Назва теми	Питання до самостійної роботи	Кількість годин
1.	Тема 1. Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації	1. Діяльність Європейської Комісії в освітній сфері, її завдання. 2. Напрямки роботи Генерального директорату з питань освіти та культури.	5
2.	Тема 2. Політика Європейського Союзу у галузі шкільної освіти	1. Періодизації розвитку політики ЄС у галузі освіти та професійної підготовки. 2. Період «становлення» та період «інтенсифікації».	5
3.	Тема 3. Європейська система середньої освіти	1. Сучасні моделі конструювання змісту на різних рівнях шкільної освіти в країнах Європейського Союзу.	5

¹ Методичні рекомендації та список літератури до кожного заняття див.: Стрілюк О.Б. Інноваційні освітні технології в школах Європи: досвід і найкращі практики: навчально-методичний посібник. Чернівці: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2020. 56 с. URL: https://0ab0e3a2-97a9-4f7d-a474-2ee3081f7bea.filesusr.com/ugd/79b6e8_604c09970ba044bfae5078d6a504ef68.pdf

4.	Тема 4. Інновації в освіті	1. Класифікація інновацій. 2. Теорія і практика розвитку інноваційних процесів у країнах Європейського Союзу. 3. Освіта для сталого розвитку. 4. Сексуальна освіта. 5. Освіта підприємництва.	15
5.	Тема 5. Хмарні технології в освіті: перспективи впровадження та використання	1. Хмарні сервіси Google. 2. Google Apps та їх переваги. 3. Сервіси спеціалізованого пошуку. 4. Сервіси для проведення онлайн-опитувань, підтримку комунікації, створення блогів.	10
6.	Тема 6. Виклики XXI століття європейським системам освіти	1. Полікультурна освіта. 2. Європейська довідкова система ключових компетентностей для навчання впродовж життя. 3. Інтеркультурна освіта.	10
7.	Тема 7. Роль Інтернету в освіті	1. Інформатизація освіти. 2. Спеціальні пошукові інструменти. 3. Захист даних в Інтернет.	10
8	Усього годин		60

Методи навчання

1. Словесні методи навчання (виклад лекційного матеріалу, бесіди);
2. Практичні методи навчання (підготовка семінарських занять (презентації), виконання творчих завдань (написання есе), виконання проєкту.
3. Використання віртуальної інтерактивної дошки Padlet.
4. Використання сервісу LearningApps та Kahoot для створення інтерактивних вправ.
5. Дослідницький метод навчання.
6. Проблемний виклад матеріалу.

Методи контролю

1. Усне опитування.
2. Творчі роботи, презентації, реферати, написання есе².
3. Виконання проєкту. Здобувачі освіти, що поділені у групи по 3 – 5 осіб,

² Теми есе та рекомендації щодо його написання вміщено в навчально-методичному посібнику. URL: https://0ab0e3a2-97a9-4f7d-a474-2ee3081f7bea.filesusr.com/ugd/79b6e8_604c09970ba044bfae5078d6a504ef68.pdf

презентують різні, заздалегідь визначені інноваційні новітні технології, з особливою увагою до їх переваг та недоліків. Фінальний проєкт передує заліку та є обов'язковим для виконання. Оцінка проєкту залежить від актуальності роботи, послідовності, логічності викладу матеріалу, кількості та якості використаних джерел та літератури, аргументованості висновків.

Самостійність виконання та дотримання правил академічної доброчесності є обов'язковими.

Для отримання заліку здобувач освіти повинен мати за роботу протягом семестру не менше 60 балів.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

- презентації та виступи на практичних заняттях;
- усна відповідь;
- письмова робота (написання творчого есе);
- виконання проєкту.

Розподіл балів

АУДИТОРНА РОБОТА 50 бали	САМОСТІЙНА РОБОТА 50 балів	РАЗОМ 100 балів
------------------------------------	--------------------------------------	---------------------------

Розподіл балів за формами контролю

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Лекції	10	1	до 10
Робота на практичному занятті	5	8	до 40
Самостійна робота: написання творчого есе (можлива заміна на інші види робіт)	1	20	до 20
Виконання проєкту (презентація)		30	до 30
Підсумковий контроль (залік)	1		
Усього			100

Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Матеріали до лекційних занять.
3. Методичні матеріали до практичних занять.
4. Теми і завдання для самостійного опрацювання.

5. Навчально-методичний посібник.

Рекомендовані джерела інформації³

Основні джерела та література:

1. David J. Staley. Computers, Visualization and History: How New Technology Will Transform Our Understanding of the Past (History, Humanities, and New Technology). Second ed. Armond, NY and London: M.E. Sharpe, 2013. 213 p.
2. Digital Education Action Plan (2018 – 2020). URL: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en
3. Закон України «Про освіту» (2017). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Закон України про повну загальну середню освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Концепція нової української школи: URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
6. Leveraging Wikipedia: Connecting Communities of Knowledge. Chicago, IL: ALA Editions. 2018. 256 p.
7. Leveraging Wikipedia: Connecting Communities of Knowledge. Chicago, IL: ALA Editions. 2018. 256 p.
8. Mark Moss. Toward the Visualization of History: The Past as Image. Gmb. 2009. 272 p.
9. Shared Histories for a Europe without Dividing Lines (2010 – 2014). URL: <https://www.coe.int/web/history-teaching/2010-2014-shared-histories-for-a-Europe-without-dividing-lines>.
10. Освітні програми Європейської Комісії. URL: <http://www.eu-edu.org/ua/euedu1.html>
11. План дій «Україна – Європейський Союз» від 12.02.2005 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=c&find=1&org=720>
12. Рекомендації Rec (2001) 15 про викладання історії в XXI столітті в Європі. Рада Європи; Комітет Міністрів: Ухвалена Комітетом Міністрів 31 жовтня 2001 р. URL: <http://www.coe.int/T/F/Coop%20ration%20culturelle/Education/L%20enseignement%20de%20l%20histoire/Histoire%20du%2020e/Recommandation/Recommandation%20Ukr.asp>
13. Рекомендація CM / Rec (2011) 6 Комітету міністрів державам-членам «Щодо міжкультурного діалогу і образу Іншого у викладанні історії». URL: <http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTe>

³ Деталізований список літератури до дисципліни та літературу до кожної теми див. у навчально-методичному посібнику О.Б. Стрілюк. URL: https://0ab0e3a2-97a9-4f7d-a474-2ee3081f7bea.filesusr.com/ugd/79b6e8_604c09970ba044bfae5078d6a504ef68.pdf

Допоміжна література

1. Stephen Brier. History, Inter, Interactive Technology and Pedagogy: Past Successes and Future Directions: https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1220&context=gc_pubs
2. Березовский В.С. Создание электронных учебных ресурсов и онлайн-обучение: учеб. пособ. К.: Изд. группа ВНУ, 2013. 176 с.
3. Електронні соціальні мережі як інструменти сучасного навчального середовища: глосарій / [Ю.М. Богачков, О.Ю. Буров, Н.П.Дементієвська та ін.]; за заг. ред. О.П. Пінчук. ІТЗН НАПН України, 2015. 34 с.
4. Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи. К., 2010. 288 с.
5. Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи. К., 2010. 288 с.
6. Краєвська О.А. Спільні політики Європейського Союзу: методичні рекомендації до навчального курсу. Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 128 с.
7. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / за заг. ред. Ю. Шаповала. К.: ІПЕНД, 2013. 600 с.
8. Малицька І. Д. Віртуальні спільноти як інноваційні освітні середовища в системах освіти зарубіжних країн. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. Вип. 15. С. 276–283: URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/itvo_2013_15_34.pdf. ISSN 1998-6939. Information Technologies in Education. 2015. № 22.
9. Страдлінг Р. Викладання історії Європи ХХ століття. Рада Європи, Страсбург, 2004. 298 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- ❖ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/58> – Цифрова програма для Європи (Digital agenda for Europe).
- ❖ <http://www.etwinning.net/en/pub/index.htm> – Портал “eTwinning”.
- ❖ <http://www.eu-edu.org/ua/euedu1.html> – Освітні програми Європейської Комісії.
- ❖ <http://www.eun.org/about> – European Schoolnet.
- ❖ <http://www.oecd.org/edu/learningenvironments> – Centre for Educational Research and Innovation (CERI), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).
- ❖ https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/about-education-and-training-in-the-eu_en – Education and Training.
- ❖ https://europa.eu/european-union/topics/education-training-youth_en – Education, Training and Youth
- ❖ <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/innovation.htm> – School Education Gateway.
- ❖ <https://www.weareteachers.com/> – We are teachers.